بررسی عملکرد شهرکهای صنعتی در استان چهارمحال و بختیاری و ارائه راهکارهای اجرایی برای بهبود شرایط آنها[1]

تیمور فتاحی *

بخش صنعت در فرآیند توسعه اقتصادی نقش کلیدی دارد و توسعه صنعتی هر منطقه در گرو به‌کارگیری سرمایه انسانی و فیزیکی آن منطقه و مناطق همجوار آن است. ایجاد یک واحد تولیدی- اقتصادی می‌تواند موجب رشد تمامی واحدهای مربوط به آن شود. بنابراین شناسایی توانمندیهای منطقه، امکانات و عوامل موجود می‌تواند زمینه توسعه واحدهای صنعتی و توسعه همزمان بخشهای مربوط را فراهم آورد.

هدف از این نوشتار مطالعه ارتباط بین توسعه صنعتی استان و جایگاه شهرکهای صنعتی و شناسایی توانمندیها، فرصتها و تهدیدهای موجود در راستای توسعه صنعتی است. در این بررسی از شاخصهایی مانند ظرفیت اسمی و واقعی، ارزش افزوده، تعداد شاغلان و سیستم خرید و فروش استفاده شده است. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که عواملی نظیر سطح پایین تخصص مدیر و نیروی کار، بالا بودن نرخ تسهیلات، مستهلک بودن تجهیزات و رعایت نکردن استانداردها موجب پایین بودن ظرفیت واحدهای مورد مطالعه و کم بودن حاشیه سود بنگاهها می‌شود. امید است با توجه به مشکلات و تنگناهای موجود و برطرف کردن آنها در راستای افزایش رشد و توسعه اقتصادی منطقه قدمهای مؤثری برداشته شود.

واژه‌های کلیدی: شهرک صنعتی، واحد صنعتی، ارزش افزوده.

۱. مقدمه

کشورهای در حال توسعه به منظور تقویت زیربناهای اقتصادی خود و رهایی از وابستگی و رفع بی‌تعادلی‌های موجود، نیازمند شناسایی امکانات و منابع کشورشان هستند. میل به پیشرفت و توسعه نیازمند شناخت موقعیت و جایگاه مناطق مختلف در مجموعه اقتصاد کشور است. این کشورها به دلیل وجود دوگانگی در ساختار اقتصادی و اجتماعی خود نیازمند یک برنامه‌ریزی منطقه‌ای در بطن برنامه ملی خود می‌باشند. اگر بپذیریم که بخش صنعت یکی از صلی‌ترین بخشهای اقتصادی

* رئیس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان چهارمحال وبختیاری

۱. این مقاله برگرفته از طرحی تحقیقاتی است که به سفارش امور اقتصادی و دارایی توسط نویسنده (مجری) طرح و با همکاری پروانه کمالی دهکردی، شهناز عسگریان و فاطمه ابراهیمی انجام شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

هرکشوری است، شناخت و مطالعه روند صنعتی شدن در کشورهای توسعه یافته و پی‌گیری این فرآیند در کشورهای در حال توسعه حائز اهمیت ویژه خواهد بود. برهمین اساس کشورهای در حال توسعه هرکدام در جای خود، به ایجاد تحول و بازنگری در ساختارهای بخش صنعت به‌عنوان کلیدی‌ترین بخش در نیل به اهداف توسعه اقتصادی اقدام کرده‌اند. کشور ما نیز به دلیل داشتن شرایط غیرهمگن و امکانات طبیعی متنوع، از این قاعده مستثنی نیست و موفقیت در این امر نیازمند توجه به معیارهای توسعه براساس توانمندیهای موجود در هراستان بوده و برای این منظور باید قابلیتها و توانمندیهای مناطق مختلف شناسایی شود.

بخش صنعت با توجه به افزایش سریع جمعیت و ترکیب سنی آن یکی از عوامل مهم ایجاد فرصتهای شغلی جدید تلقی می‌شود. به‌علاوه تأمین استقلال اقتصادی کشور و رهایی از وابستگی به درآمدهای نفتی از پیامدهای توسعه بخش صنعت و معدن در کشور است و تنوع محصولات این بخش، امتیاز آن را نسبت به سایر بخشهای رقیب نظیر خدمات نشان می‌دهد.

با توجه به مطالب یاد شده و نقشی که صنعت می‌تواند در فرآیند توسعه کشورهای مختلف به‌طور اعم و کشور ایران به طور اخص ایفا کند و با استناد به ساختارهای اقتصادی بخشهای مختلف در استان، توجه به بخش صنعت و مطالعه فرآیند عملکرد آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شناخت چالشها، فرصتها و موانع و مشکلات بخش نیز می‌تواند برنامه‌ریزان ملی ومنطقه‌ای را در برنامه‌ریزیهای آتی بیش از پیش یاری کند. از این رو در این نوشتار درصدد شناخت عملکرد بخش صنعت، جایگاه آن در منطقه، تأثیر فرآیند عملیاتی یاد شده بر متغیرهای اقتصاد کلان اعم از اشتغال و درآمد منطقه هستیم. شناخت ارتباطاتی که بین سایر بخشها و بخش مورد مطالعه وجود دارد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است بنابراین برای پیشبرد اهداف بخش صنعت (به عنوان محور توسعه منطقه) شناخت تمامی عوامل یاد شده بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

از آنجا که بخش صنعت در تهیه وسایل و امکانات مورد نیاز بخشهای زیربنایی مانند حمل ونقل و ارتباطات، آب‌رسانی، انتقال و توزیع گاز و برق ایفا کننده نقش اساسی است و با توجه به اینکه گسترش صنایع تبدیلی در استان به عنوان یکی از اولویتهای سرمایه‌گذاری صنعت استان مدنظر بوده، توسعه استان در گرو گسترش و رشد بخش صنعت است. همچنین از آنجایی که در شهرکهای صنعتی با محدوده فعالیت مشخص و مکان معین، تعداد زیادی واحد یا بنگاه صنعتی متراکم است مطالعه شهرکهای صنعتی می‌تواند دیدگاهی کلی از فعالیت بخش صنعت منطقه به دست آورد، بنابراین بررسی وضع عملکرد شهرکهای صنعتی و ارائه راهکارهایی برای بهبود شرایط آنها حائز اهمیت است. در این مقاله با هدف شناسایی جایگاه صنعت در توسعه استان، به این سؤالات پاسخ داده خواهد شد:

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

- ✓ آیا ایجاد و رشد واحدهای صنعتی استان نقشی در کاهش بیکاری یا ایجاد اشتغال استان ایفا کرده است؟
- ✓ آیا ایجاد و توسعه واحدهای صنعتی زمینه افزایش درآمد و رفاه خانوار را در استان فراهم آورده است؟
- ✓ آیا ایجاد و توسعه شهرکهای صنعتی در توسعه صادرات استان تأثیرگذار است؟
- ✓ آیا بخش صنعت توانسته ارتباطات لازم را با سایر بخشهای اقتصادی استان فراهم کند؟
- ✓ آیا بخش صنعت استان توانسته ارتباطات بین منطقه‌ای را با مناطق همجوار فراهم آورد؟

فرضیه‌های مورد نظر عبارتند از:

- ایجاد شهرکهای صنعتی در ایجاد اشتغال مؤثر بوده است.
- ایجاد شهرکهای صنعتی در افزایش سطح درآمد خانوار استان مؤثر بوده است.
- ایجاد شهرکهای صنعتی در توسعه صادرات استان مؤثر بوده است.
- ایجاد شهرکهای صنعتی در تقویت ارتباط بین بخشی استان تأثیرگذار بوده است.
- ایجاد شهرکهای صنعتی در تقویت ارتباط بین منطقه‌ای مؤثر بوده است.

روش تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی است که با استفاده از پرسشنامه اطلاعات مورد نیاز در مورد مشخصات فیزیکی و مالی واحدهای صنعتی نظیر مشخصات کلی واحد، ظرفیت واقعی و اسمی، فرآیند خرید مواد اولیه، فرآیند فروش، ارزش‌افزوده، تعداد شاغلان، ویژگیهای نیروی کار، توانایی مدیریت بنگاه، روند دوره‌های آموزشی نیروی کار و نظایر آنها گردآوری شده و سپس با استفاده از مدلهای آماری به تجزیه و تحلیل نتایج پرداخته شده است. در نهایت نتیجه‌گیری و راهکارهای لازم در مورد بهبود شرایط عملکرد شهرکهای صنعتی ارائه خواهد شد.

۲. تاریخچه صنعت در ایران و استان

شکل‌گیری صنعت ایران به‌صورت کارخانه‌ای و تولید انبوه، با نخست وزیری امیرکبیر شروع شد، به‌طوری که در سایه تلاشهای وی در سال ۱۲۲۸ کارخانه‌های نساجی، کاغذسازی، شیشه‌گری و سفال‌سازی ایجاد شد و طی سالهای ۱۲۲۹ تا۱۲۴۹ تعدادی کارخانه ریسندگی و شیشه‌سازی و کارخانه گاز تأسیس شد که همگی به دلیل نامساعد بودن شرایط با شکست مواجه شدند. طی سالهای ۱۲۰۴ تا۱۲۷۰ نیز صنایعی نظیر کبریت‌سازی، چوب‌بُری، صابون‌سازی، نساجی و بافندگی، قند و صنایع ماشینی به شکل ابتدایی در کشور به‌وجود آمد که تعداد آنها به هفت کارخانه مدرن می‌رسد.

در فاصله سالهای ۱۳۱۳ تا۱۳۲۰ حدود ۲۰۰ کارخانه با اشتغالی حدود ۵۰ تا ۶۰ هزار نفر ایجاد شد که در بخش خصوصی بیشترین اشتغال در صنایع نساجی بود. طی سالهای ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۲ به دلیل تحریم نفتی و حذف درآمدهای ارزی کشور، سیاست جانشینی واردات به‌کار گرفته شد و به همین

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

دلیل تلاش بر این بود که سرمایه‌گذاری صنعتی بخش خصوصی جانشین کالاهای وارداتی شود. در واقع ایجاد صنایع وابسته در سایه حمایت همه جانبه دولت از طریق اعطای معافیتهای گمرکی و مالیاتی و امتیازات خاص و اعطای نامعقول و نظارت نشده اعتبارات باعث شد تا سرمایه‌های به‌کار گرفته شده در صنایع، منافع و استقلال اقتصادی کشور را تأمین نکند.[۱]

در دوران پیش از انقلاب، مسائل و مشکلات متعددی نیز در ارتباط با عملکرد نیروی انسانی در بخش صنعت وجود داشته است. وابستگی عمیق اغلب رشته‌های مهم تولیدی به فن‌آوری پیشرفته و کارشناسان خارجی، ایجاد و توسعه صنایع بزرگ به صورت مونتاژ، رونق کاذب اقتصادی حاصل از افزایش ناگهانی درآمد نفت و همزمان با آن بی‌توجهی به فعالیتهای کشاورزی موجب شد تا بیشتر نیروی انسانی غیرمتخصص، جذب فعالیتهای صنعتی شوند و بدون ضابطه‌ای مشخص بر تعداد کارگران غیرماهر در بخش صنعت افزوده شود. نتایج چنین فرآیندی کاهش شدید کارایی فعالیتهای صنعتی در کشور بوده است.

صنایع کشور با وجود دگرگونی‌های بسیار در دوران پس از انقلاب و در سالهای اخیر، هنوز دچار مشکلات ساختاری گوناگونی هستند که امکان اجرای نقش پویا را به آنها نمی‌دهد. در سال ۱۳۶۳ با تصویب مجلس شورای اسلامی شرکت شهرکهای صنعتی ایران با هدف ایجاد هماهنگی و استفاده مطلوب از امکانات زیربنایی و ارائه خدمات مناسب و ضروری برای متقاضیان سرمایه‌گذاری در زمینه تولیدات صنعتی ایجاد شد و در سال ۱۳۸۰ پس از تشکیل وزارت صنایع ومعادن، سازمان صنایع کوچک ایران به‌وجود آمد که در شهریور ۱۳۸۲ براساس مصوبه شورای عالی اداری، سازمان صنایع کوچک و شهرکهای صنعتی ایران از ادغام سازمان صنایع کوچک ایران و شرکت شهرکهای صنعتی ایران به‌وجود آمد که این سازمان به‌عنوان سازمانی توسعه‌ای اهداف، سیاستها و راهکارهای اجرایی خود را در مورد واحدهای صنعتی کوچک (با اشتغال کمتر از ۵۰ نفر) و با توجه به رویکردهای کلیدی زیر دنبال می‌کند:

- فراهم کردن زمینه مشارکت گسترده بخش خصوصی و تشکلها و نهادهای جمعی صنعتی با این نگرش که کارایی واحدهای شبکه‌ای و خوشه‌ای بسیار بیشتر از کارایی واحدهای فرسوده و مستقل است.
- رویکرد استانی- منطقه‌ای با این نگرش که برنامه‌ریزی و اجرای سیاستهای مرتبط با تمرکز بر صنایع کوچک با ساختار منطقه‌ای استانها هماهنگی بیشتری داشته و می‌توان از امکانات مناطق برای مشارکت بیشتر و پشتیبانی صنایع استفاده کرد. شرایط یاد شده، آسیب‌پذیری فعالیتهای منطقه‌ای را کاهش داده و قدر ت انعطاف آنها را افزایش خواهد داد[۲]

---

۱. ابراهیم رزاقی، *آشنایی با اقتصاد ایران*، چاپ سوم، تهران، نشر نی، ۱۳۸۰

۲. گزارش شرکت شهرکهای صنعتی استان چهامحال وبختیاری، ۱۳۸۴.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

وضع واحدهای فعال در کشور از نظر تعداد و اشتغال تا تیر۱۳۸۳ این شرح است:

جدول شماره ۱.تعداد و میزان اشتغال در واحدهای تولیدی فعال تا تیر ۱۳۸۳

شرح	واحدهای دارای ۱ تا ۵۰ نفر کارگر	واحدهای دارای ۵۰ نفر کارگر به بالا	کل واحدها
تعداد	۶۳۰۸۸	۴۶۵۸	۶۶۷۴۶
میزان اشتغال	۷۳۶۵۴۸	۹۰۳۹۱۳	۱۶۴۰۴۶۱

مأخذ: سایت شرکت شهرکهای صنعتی

استان چهارمحال و بختیاری از استانهایی است که رشد اقتصادی و صنعتی آن مدیون برنامه‌ریزیهای پس از انقلاب است. پس از تحولات به‌وجود آمده در سال ۱۳۵۷ و تغییر نگرشها، همچنین عواملی مانند شهرنشینی، مهاجرتهای فراوان، مشکل اشتغال‌زایی و ارتباط گسترده بخش صنعت با سایر بخشها، رویکرد صنعتی مورد توجه قرار گرفت و رویکرد اقتصاد معیشتی که مبتنی بر کشاورزی و دامپروری سنتی بوده به سوی اقتصاد تولید و تجارت پیش رفت و روز به روز سیر تکاملی خود را در این زمینه طی کرد.

مطالعات اقتصادی نشان‌دهنده آن است که تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی تعداد واحدهای صنعتی استان هفت مورد بوده است و تا پیش از دهه ۱۳۶۰ این رقم به ۱۲ مورد افزایش می‌یابد که در ابتدای سال ۱۳۶۰ واحدهای صنعتی فعال استان عبارت بود از کارخانه قند شهرکرد، نُه کارگاه کوره آجرپزی، یک کارخانه پشم ریسی و یک کارگاه گندم پاک‌کنی.

روند فعالیت کارگاههای صنعتی استان طی سالهای ۱۳۶۰ تا پایان دهه ۱۳۷۰ از افت وخیزهای متفاوتی برخوردار بوده است به طوری که طی سالهای ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۴ تعداد کارگاههای استان از ۱۲ کارگاه به ۸۴ کارگاه افزایش یافت. بحرانهای سیاسی دهه ۱۳۶۰، درگیری در جنگ هشت ساله و عواملی نظیر آن باعث شد که در سال ۱۳۶۶ تعداد کارگاههای فعال استان به ۲۸ مورد کاهش یابد. با اتمام جنگ و شروع برنامه بازسازی پس از جنگ، تحولات ویژه‌ای در صنعت استان مشاهده می‌شود به طوری که تعداد واحدهای فعال در سال ۱۳۶۷ به ۵۹ مورد افزایش یافت که نشان‌دهنده ۸۲ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۶۶ بود. در حال حاضر تعداد واحدهای صنعتی استان بیش از ۶۴۰ مورد کارگاه است.[۱]

جدول شماره ۲.تعداد کارگاههای فعادل صنعتی استان از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۳

سال	۱۳۵۷	۱۳۶۰	۱۳۶۴	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۸۳
تعداد	۷	۱۲	۸۴	۲۸	۵۱	۶۷۸

مأخذ: گزارش سازمان مدیریت وبرنامه‌ریزی

۱. مجاهدی موخر، «اندازه‌گیری و تحلیل بهره‌وری عوامل تولید صنایع استان چهارمحال وبختیاری»، سازمان مدیریت وبرنامه‌ریزی استان، شهریور ۱۳۸۲.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

به‌رغم تأخیری که در صنعتی شدن استان چهارمحال و بختیاری مشاهده می‌شود، وجود توانمندیهای ویژه استان زمینه رشد و توسعه آن را بیش از پیش فراهم کرده است. مهمترین توانمندیهای اقتصادی منطقه در این مورد عبارت‌اند از:

- وجود نُه ناحیه صنعتی روستایی در مجموع به مساحت ۵/۱۸۵ هکتار و ۱۶ شهرک صنعتی مصوب و یک شهرک در شرف تصویب (در مجموع با مساحت ۲۸۷۵هکتار) با اتمام عملیات عمرانی، برخورداری از امکانات زیربنایی مورد نیاز نظیر آب، برق، گاز، شبکه مخابراتی، فضای سبز، آسفالت و جدول‌بندی.
- معادن گوناگون خاک‌نسوز، سنگهای ساختمانی و گچ.
- وجود پستهای فشار قوی برق ۴۰۰ و ۶۳/۲۰ کیلووات.
- مجاورت استان با استانهای بزرگ و صنعتی خوزستان و اصفهان و امکان دسترسی به صنایع عظیم فولاد زمینه مناسبی است برای صنایع پایین‌دستی و بالادستی در شاخه‌های مختلف فلزی و غیرفلزی.
- عبور خطوط لوله اصلی نفت و گاز از استان و نزدیکی به پالایشگاه، صنایع و پتروشیمی.
- وجود محصولات فراوان کشاورزی و باغی زمینه را برای رشد فرآورده‌های کشاورزی مانند کنسرو، کمپوت، ترشیها، مربا، رب‌گوجه، رب انار، بسته‌بندی و عصاره‌گیری از گیاهان دارویی نظیر شیرین‌بیان و بلوط فراهم کرده است.
- امکان تولید فراوان ماهیهای سرد آبی با توجه به حجم آب در استان زمینه مناسبی است برای ایجاد صنایع بسته‌بندی و تولید خوراک ماهی.
- وجود شرایط مناسب برای بسته‌بندی آب معدنی با توجه به وجود چشمه‌های آب معدنی در استان.
- اتاق تعاون و نمایندگی صندوق ضمانت صادرات.
- وجود گمرک و مجوز صادرات و واردات.

در مجموع در استان چهارمحال و بختیاری طی آخرین آمار منتشرشده سهم بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی استان ۱۱/۷۲ درصد و سهم بخش مزبور در اشتغال بالغ بر ۱۲/۹ درصد است[۱] و از مجموع صادرات استان به خارج از کشور حدود ۳۵/۰۸ درصد محصولات صنعتی و معدنی استان است[۲].

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، *هفته نامه خبری- تحلیلی*، شماره ۱۳۷، مهر ۱۳۸۴.

۲. گزارش گمرک استان در سال ۱۳۸۳.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

اگر بپذیریم که تجارت موتور توسعه است، پس توسعه بخش صنعت و در نهایت توسعه صادرات صنعتی زمینه بهبود اقتصادی منطقه را بیش از پیش فراهم خواهد کرد. در ادامه به بررسی شهرکهای صنعتی خواهیم پرداخت.

۳. تاریخچه شهرکهای صنعتی

شهرکهای صنعتی ایران در سال ۱۳۶۲ بر اساس قانون مصوب مجلس شورای اسلامی تأسیس شد. نکته اصلی در طرح شهرکهای صنعتی ایجاد هماهنگی و ارائه خدمات ضروری به متقاضیان، استقرار و سازماندهی به صورت متمرکز و با توجه به مزیتهای نسبی مناطق در راستای اهداف توسعه صنعتی کل کشور بوده است. در مکان‌یابی و طراحی شهرکهای صنعتی که براساس استانداردها و اصول متداول فنی و مهندسی است، ویژگیهای ماهیتی صنایع، ساختار جمعیتی و جغرافیایی مناطق و ملاحظات زیست محیطی مورد توجه قرار گرفته است و به‌عبارتی شهرک‌سازی فرآیندی است تدر یجی که امکانات ضروری مورد نیاز واحدهای صنعتی را از نظر آب، برق، مخابرات، معابر و شبکه‌های روشنایی و شبکه جمع‌آوری فاضلاب و آبهای سطحی، همچنین گاز طبیعی تأمین می‌کند. با آغاز بهره‌برداری از واحدهای صنعتی امکان دسترسی به خدمات دیگری نظیر ایجاد تأسیسات تصفیه‌خانه، فاضلاب، خدمات پشتیبانی (تعمیرگاه و باسکول)، آتش‌نشانی، فضای سبز، مراکز خدمات رفاهی و بهداشتی و آموزشی، گمرک، بانک، بیمه و خدمات مشاوره‌ای در زمینه‌های فنی، حقوقی، مالی، بازرگانی، فن‌آوری ونظایر آنها فراهم می‌شود.

۳-۱. مهم‌ترین مزایای استقرار واحدهای تولیدی در شهرکهای صنعتی

- نیاز نداشتن به دریافت مجوز جداگانه از اداره‌های مختلف،
- پرداخت نقد و اقساط هزینه‌های انتفاع از تأسیسات،
- مستثنی بودن از قانون شهرداریها،
- صدور رایگان و در اسرع وقت پروانه احداث بنا،
- بخشودگی قسمتی از هزینه‌های انتفاع از تأسیسات برای واحدهایی که زودتر از زمان پرداخت اقساط خود به بهره‌برداری می‌رسند،
- امکان اجاره یا خرید سالنهای آماده برای تسریع در بهره‌برداری از واحد تولیدی،
- کاهش هزینه‌های سرمایه‌گذاری به دلیل استفاده از خدمات مشترک سازماندهی شده توسط شهرکهای صنعتی نظیر تصفیه‌خانه فاضلاب.

۳-۲. مشوقهای قانونی استقرار صنایع در شهرکهای صنعتی

- برخورداری از تسهیلات حساب ذخیره ارزی با سهم آورده ۱۰ درصد،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

- معافیتهای مالیاتی و گمرکی (در مناطق کمتر توسعه یافته به مدت ۱۰ سال و به میزان ۱۰۰ درصد).

۴. شهرکهای صنعتی استان چهارمحال و بختیاری

در حال حاضر استان در راستای دستیابی به شاخصهای زیربنایی در مقایسه با متوسط شاخصهای کلی کشور در مسیر ارتباطات جاده‌ای، تأمین انرژی، تأمین نیروی انسانی، آموزش و پرورش عمومی و سرمایه‌گذاری بر روی منابع آب گامهای اساسی برداشته است که این موضوع برای کارفرمایان اقتصادی و حامیان سرمایه حائز اهمیت فراوانی است.

۴-۱. فرصتها و توانمندیها

توانمندیهای مناسبی برای سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی در استان وجود دارد که می‌توان به مواردی از آنها اشاره کرد:

- وجود امکانات زیربنایی مناسب برای فعالیت شرکتها مانند دسترسی به فرودگاه ومانند آن،
- موقعیت راهبُردی منطقه و واقع شدن در قطبهای صنعتی بزرگی نظیر صنایع آهن و فولاد استان اصفهان،
- وجود منابع عظیم آب (۱۱درصد آب کشور از کوههای استان سرچشمه می‌گیرد) که زمینه فعالیت صنعتی را تقویت می‌کند،
- وجود نیروی انسانی با پتانسیل بسیار بالا با توجه به فعالیتهای مراکز آموزش عالی، فنی و حرفه‌ای و دانشگاه جامع علمی کاربردی منطقه،
- عبور خطوط لوله اصلی نفت و گاز از داخل استان،
- وجود خطوط فشار قوی برق در منطقه.

۴-۲. موانع و محدودیتها

در حال حاضر امکانات ارتباطی استان از وضع مناسبی برخوردار نیست که علل آن را می‌توان در موارد زیر جستجوکرد:

- وضع جغرافیایی استان و محاصره شدن توسط رشته کوههای زنجیره‌ای زاگرس که امکان ارتباط را به حداقل ممکن کاهش داده است،
- به‌رغم فعال بودن فرودگاه شهرکرد با توجه به وضع آب و هوایی، در عمل از نیمه پائیز تا اوایل اردیبهشت به خاطر سردسیر بودن منطقه پروازها به صورت غیرقابل پیش‌بینی با مشکل مواجه خواهد شد،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

- از دیگر موانع موجود در استان می‌توان به نبود یا کمبود مشوقهای کافی برای ترغیب سرمایه‌گذاران اشاره کرد که این مشاهده، نسبت به استانهای همجوار(اصفهان و خوزستان) در سطح پایینی است. بنابراین برای سرمایه‌گذاران و صاحبان سرمایه انگیزه قوی برای سرمایه‌گذاری در منطقه وجود ندارد. همچنین ملاحظه می‌شود که محصولات تولیدی به‌رغم فعال بودن گمرک استان از استان اصفهان صادر می‌شود که در این مورد لازم است مقامات اقتصادی بسترهای لازم را فراهم کنند،
- یکی دیگر از موانع موجود در این ارتباط فعال نبودن بانکهای اطلاعاتی قوی در مورد واحدهای صنعتی استان است که لازم است صاحبنظران و دست‌اندرکاران امور صنایع در راستای تشکیل گروه کارشناسی مشاوره‌ای اقدام کنند،
- وجود مقررات دست و پاگیر از سوی بعضی از اداره‌ها نظیر منابع طبیعی و محیط‌زیست را می‌توان از دیگر موانع شهرکهای صنعتی دانست که متأسفانه هیچ‌گونه اهرم قانونی در این مورد حتی در سطح ملی هم وجود ندارد. کارفرمای اقتصادی دلیلی برای داخلی کردن هزینه‌ها حس نمی‌کند و دستگاههای مدعی نیز ماده قانونی مدونی برای آن ندارند.

۳-۴. راهکارها

با توجه به موارد گفته شده لازم است که صاحبنظران اقتصادی استان،کم و کیف فعالیت صنعتی شهرکهای یاد شده را بیش از پیش مورد توجه قرار دهند. از آنجا که این واحدها از معافیتهای مالیاتی برخوردار بوده‌اند و این مورد نمی‌تواند به عنوان یک سیاست بلندمدت اجرایی باشد، لازم است کارشناسان امور در گزارشهای زمان‌بندی شده، تجزیه و تحلیل هزینه- فایده دقیقی از عملکرد این واحدها ارائه کنند.

در مورد سایر مشوقها وامتیازات اعطایی به این شهرکها نیز لازم است ارزش واقعی تسهیلات اعطایی به اطلاع مدیران فعال این واحدها رسانده شود. چه بسا استفاده از رانتهای این چنینی سود بنگاه را بیش از مقدار حقیقی نشان داده و انگیزه برای بهبود فعالیت بنگاه را تحت الشعاع قرار دهد. در همین راستا برخورداری از تسهیلات حساب ذخیره ارزی با شرایط ویژه (سهم آورده ۱۰درصد، بازپرداخت ۱۰ سال و نرخ سود ۳ درصد) را می‌توان نام برد. به هرحال محاسبه هزینه فرصتهای از دست رفته، امکانات و تسهیلات اعطایی می‌تواند زمینه مساعدی برای اقدام برای افزایش بهره‌وری واحدهای یاد شده تلقی شود.

در حال حاضر۱۶ شهرک صنعتی در استان فعال بوده که در جدول شماره (۳) وضع شهرکهای صنعتی استان نشان داده شده است. با توجه به آمار واحدهای صنعتی به بهره‌برداری رسیده در شهرکهای صنعتی استان میزان کل اشتغال‌زایی شهرکهای صنعتی و میزان کل سرمایه‌گذاری

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

(واحدهای بهره‌برداری شده) در شهرکها به ترتیب ۱۱۶۱۶ نفر و ۱۳۵۱۵۲۷۱۵ میلیون ریال بوده است. آمار سال ۱۳۸۳ نشان می‌دهد که در مجموع تعداد ۳۰۲ طرح با سرمایه ۷۲۶۱۵۹۲/۵ میلیون ریال و اشتغال ۹۳۸۲ نفر به تصویب رسیده که از این تعداد ۷۵ طرح با سرمایه ۳۸۳۶۸۶/۸ میلیون ریال و اشتغال ۱۰۳۹ نفر به بهره‌برداری رسیده است. همچنین طی سال ۱۳۸۳ از نظر اشتغال و سرمایه‌گذاری به تفکیک گروههای صنعتی، محصولات غذایی و آشامیدنی با ۲۳۳ نفر اشتغال و ۱۸۳۶۳۱ میلیون ریال سرمایه بیشترین میزان اشتغال و سرمایه‌گذاری را داشته است. به تفکیک شهرکهای صنعتی نیز شهرک صنعتی بروجن با ۲۹۷ نفر اشتغال و۱۴۰۳۵۳/۵ میلیون ریال سرمایه‌گذاری، بیشترین میزان اشتغال و سرمایه‌گذاری را داشته است.

جدول شماره ۳. وضع شهرکهای صنعتی استان

نام شهرک صنعتی	فاصله تا شهر (کیلومتر)	فاصله تا مرکز استان (کیلومتر)	امکانات	امکانات (ویژگیهای خاص)
شهرکرد	۳	۳	آب، برق،گاز،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز، آتش‌نشانی، شبکه روشنایی	فاصله تا فرودگاه ۵ کیلومتر
بروجن	۳	۶۰	آب، برق،گاز،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز، آتش‌نشانی، شبکه روشنایی	فاصله تا پلی‌اکریل ۶۵ کیلومتر، فاصله تا فولاد مبارکه۵۴ کیلومتر
جونقان	۲	۴۵	آب، برق،گاز،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز	نزدیکی به مرکز تولید انواع محصولات کشاورزی
لردگان	۲	۱۷۰	آب، برق،گاز،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز، شبکه روشنایی	مجاور جاده مهم ترانزیتی اصفهان- خوزستان و نزدیکی به استانهای خوزستان وکهکیلویه و بویراحمد
سفیددشت	۲	۳۳	آب، برق،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز، شبکه روشنایی، گاز در دست اجرا	به فاصله ۳۰ کیلومتری کارخانه ذوب اهن اصفهان ومجتمع فولاد مبارکه ونزدیکی به کارخانه‌های در حال ساخت سیمان و فولاد استان
بلداجی	۱	۷۸	آب، برق،گاز،تلفن، پوشش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز	نزدیکی به شهر بلداجی که مرکز تولید گز کشور است و مجاور جاده خوزستان

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول شماره ۳

هفشجان	۲	۱۰	آب، بـرق،تلفن، پوشـش تلفـن همراه،آسـفالت، فضـای سـبز، شبکه روشنایی	فاصـله تـا فرودگـاه ۷ کیلومتر
سامان ۱	۵	۱۵	آب، برق،تلفن،گـاز، پوشـش تلفن همراه،آسفالت، فضای سبز، شبکه روشنایی	نزدیکـی مرکـز ارتبـاط اصـفهان، لرسـتان وخوزستان، مجاور رودخانه زاینده رود
سامان ۲	۶	۱۶	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه،آسفالت	مجـاور جـاده ارتبـاطی شهرکرد- اصفهان
فرخشهر	۵	۱۵	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه، فضای سبز	
بن	۱	۳۴	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه،گاز در دست اجرا	مجـاور جـاده ارتبـاطی شهرکرد- خوزستان
تشنیز	۲	۳۸	آب، بـرق،تلفن، پوشـش تلفـن همراه، فضای سبز	
دسـتگرد امامزاده	۲	۳۱	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه	
فرادنبه	۱	۴۵	برق،تلفن، پوشش تلفن همراه	
ناغان	۷	۷۰	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه	مجـاور جـاده ارتبـاطی شهرکرد- خوزستان
بهرام آباد	۱	۸	آب، بـرق، تلفـن، پوشـش تلفـن همراه،گاز	نزدیکـی بـه مرکـز اسـتان، فرودگـاه، مجـاور جـاده ارتبـاطی شـهرکرد- خوزستان

مأخذ: سازمان صنایع و معادن استان چهارمحال و بختیاری

برای آزمون فرضیه، تحقیقات میـدانی بـا اسـتفاده از پرسشـنامه انجـام شـد، بـه ایـن ترتیـب کـه پرسشنامه‌ها به ۱۳۰ واحد نمونه ارسال شد. با مکاتباتی که در این زمینه به عمـل آمـد، در مجمـوع از پرسشنامه‌های ارسالی تعداد ۸۵ مورد برگشت داده شد که در بیشتر موارد با داده‌هـای از دسـت رفتـه روبرو بودیم. علت همکاری ضعیف واحدهای مورد مطالعه را می‌توان در شفاف نبودن مورد، از نظر کارفرمای واحد تولیدی و یا اجرایی نبودن نتایج پژوهشهای مشابه قبلی و در مواقعی ناآگاهی و نبـود اطلاعات کافی و به روز دانست.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

این پرسشنامه در راستای فرضیات و اهداف طرح تدوین شده و در مورد وضع نیروی کار اعم از کارگر غیرماهر و متخصص، سرمایه مورد نیاز و چگونگی تأمین آن (تسهیلات اعطایی)، چگونگی تهیه تجهیزات، عوامل تولید، مواد اولیه و واسطه‌ای با نگرش ارتباطات بین بخشی و منطقه‌ای و همین‌طور چگونگی فروش محصول (سیستم فروش) به‌عنوان ارتباطات پیشین واحد صنعتی با سایر بخشها و مناطق اقتصادی کشور پرسش شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

با بررسی داده‌های دریافتی ملاحظه می‌شود که گروههای مورد مطالعه در برگیرنده هفت گروه صنعتی هستند که سهم هرکدام از گروهها مطابق جدول شماره (۴) است.

جدول شماره ۴. تقسیم بندی واحدهای صنعتی مورد مطالعه بر اساس گروههای صنعتی

ردیف	گروه صنعتی	فراوانی مطلق	درصد
۱	گروه صنایع نساجی و چرم	۱۲	۱۴/۱۱
۲	گروه صنایع غذایی و دارویی	۱۳	۱۵/۳۰
۳	گروه صنایع چوب و سلولزی	۶	۷/۰۶
۴	گروه صنایع کانی و غیر فلزی	۱۲	۱۴/۱۱
۵	گروه صنایع شیمیایی	۱۲	۱۴/۱۱
۶	گروه صنایع فلزی	۲۵	۲۹/۴۲
۷	گروه صنایع برق و الکترونیک	۵	۵/۸۹
	جمع	۸۵	۱۰۰

مأخذ: اطلاعات پرسشنامه‌های دریافتی

الف- شاغلان واحدهای مورد مطالعه: از مجموع ۸۵ واحد مورد مطالعه ۲۰ مورد، مدیر با مدرک تحصیلی کارشناسی‌ارشد و بالاتر بوده‌اند، ۲۰ مورد نیز مدرک کارشناسی، ۴۵ مورد دارای مدرک تحصیلی کاردانی و پایین‌تر بوده‌اند. وضع تحصیلات مدیران این واحدها در جدول شماره (۵) نشان داده شده است. باتوجه به بررسی این واحدها ۷۷ درصد مدیران واحدهای تولیدی در محدوده سنی ۵۵- ۳۵ سال بوده و بقیه بیش از ۵۵ سال دادند.

در ۷۹ مورد واحدهای موجود ۴۳۶۰ نفر نیروی شاغل حضور داشته‌اند و ۶ مورد باقی‌مانده به سؤال تعداد کارکنان و ویژگیهای آنان پاسخ نداده‌اند. جدول شماره (۶) وضع تعداد کارکنان شاغل در واحدهای مورد بررسی را به تفکیک مدرک تحصیلی نشان می‌دهد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

جدول شماره ۵. وضع واحدهای صنعتی مورد مطالعه براساس میزان تحصیلات مدیر

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
فوق لیسانس و بالاتر	۲۰	۲۳/۵۳
لیسانس	۲۰	۲۳/۵۳
دیپلم و بالاتر	۳۵	۴۱/۱۸
نامشخص	۱۰	۱۱/۷۶
جمع	۸۵	۱۰۰

مأخذ: اطلاعات پرسشنامه‌های دریافتی

جدول شماره ۶. وضعیت واحدهای صنعتی مورد مطالعه براساس میزان تحصیلات کارکنان

مدرک تحصیلی	مرد	زن
فوق دیپلم به بالا	۱۶۴۴	۱۱۰
دیپلم	۱۴۳۹	۱۴۰
پائین تر از دیپلم	۱۰۲۷	–
جمع	۴۱۱۰	۲۵۰

مأخذ: اطلاعات پرسشنامه‌های دریافتی

از مجموع شاغلان بنا بر اطلاعات دریافتی ۲۵۰ نفر زن و بقیه مرد بوده‌اند که سهم زنان در اشتغال این واحدها ۵/۸ درصد می‌باشد.

ب- دوره‌های آموزشی ارائه شده برای نیروی کار: از مجموع ۸۵ واحد مورد مطالعه، ۲۵ مورد دوره‌های آموزشی متنوع نظیر دوره آموزشی ISO 9002، کنترل کیفی و استاندارد بین‌الملل، دوره آموزشی حسابداری، کامپیوتر، ایمنی و بهداشت را برگزار کرده‌اند که در مجموع فقط ۲۹/۴ درصد واحدهای مورد مطالعه، دوره‌های آموزشی داشته‌اند و بیش از ۷۰ درصد واحدها در این مورد اقدام نکرده‌اند.

ج- ظرفیت بنگاه تولیدی: بر اساس مطالعات انجام شده، نسبت ظرفیت واقعی به اسمی بنگاههای مورد مطالعه مطابق جدول شماره (۷) است.

جدول شماره ۷. بررسی میزان ظرفیت واقعی به اسمی در واحدهای صنعتی مورد مطالعه

ظرفیت واحد صنعتی	تعداد واحدهای صنعتی	درصد
کمتر از ۴۰ درصد	۱۶	۲۲/۸۶
از ۴۰تا ۸۰ درصد	۳۰	۴۲/۸۵
بیش از ۸۰ درصد	۲۴	۳۴/۲۹
جمع کل	۷۰	۱۰۰

مأخذ: اطلاعات پرسشنامه‌های دریافتی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

از مجموع ۸۵ واحد، ۱۵ واحد به سؤال مربوط پاسخ نداده و از ۷۰ مورد ۳۰ مورد در محدوده ۴۰ تا ۸۰ درصد ظرفیت عمل کرده و ۲۴ مورد نیز در وضع مطلوب بیش از ۸۰ درصد ظرفیت بوده‌اند. لازم به توضیح است که محاسبه نسبت ظرفیت واقعی به اسمی با استفاده از داده‌های خام را کارشناسان طرح محاسبه کرده‌اند.

د- درآمد: در بیشتر پاسخنامه‌ها سؤال مربوط به دریافتی کارکنان و نیروی کار شاغل واحدهای صنعتی مورد مطالعه بی‌پاسخ مانده است ولی با داده‌های کمی که در این مورد به دست آمده حقوق دریافتی کارکنان این واحدها را به طور متوسط از متوسط درآمد حقوق بگیری خانوار شهری بیشتر نشان می‌دهد. به عنوان مثال رقم ۲۵۵ هزار تومان در برابر ۱۱۱ هزار تومان [1] نشان‌دهنده نقش واحدهای صنعتی در تأمین درآمد و رفاه خانوار کارکنان این واحدهاست.

هـ- مواد اولیه: از مجموع واحدهای مورد مطالعه ۳۰ مورد یا حدود ۳۰ درصد از مواد اولیه خود را از داخل استان تأمین می‌کنند، در حالی که ۷۰ درصد بقیه مواد اولیه را از استانهای دیگر یا خارج از کشور تأمین کرده‌اند. در مجموع از ۸۵ واحد مورد مطالعه، ۴۵ مورد با کشورهایی نظیر آلمان، اسپانیا، هندوستان، عربستان، کره جنوبی، چین، برزیل، ایتالیا، اندونزی و قزاقستان در تأمین مواد اولیه مورد لزوم ارتباط داشته‌اند. سهم این مواد وارداتی در کل مواد اولیه واحد صنعتی کمتر از ۳۰ درصد بوده است. به طور متوسط حدود ۴۰ درصد مواد اولیه واحدهای مورد مطالعه از سایر استانهای کشور تأمین شده است.

و- تجهیزات وماشین‌آلات: از مجموع واحدهای مورد مطالعه حدود ۲۵/۸ درصد از تجهیزات و ماشین‌آلات داخل هیچ‌گونه استفاده‌ای نداشته‌اند و بقیه شرکتها نیز درصد کمی از تجهیزات و ماشین‌آلات خود را از داخل تأمین کرده‌اند و درصد قابل توجهی از ماشین‌آلات آنها وارداتی بوده است.

ز- سرمایه: از مجموعه ۸۵ واحد صنعتی مورد مطالعه، ۷۰ واحد صنعتی از تسهیلات بانکی با نرخهای سود متفاوت (در دامنه ۲۴-۱۵درصد) استفاده کرده‌اند که به نظر می‌رسد این نرخها به ویژه برای واحدهای صنعتی نوپا توجیه اقتصادی ندارد.

ح- فرآیند فروش: از مجموع واحدهای مورد مطالعه ۱۵ مورد هیچ‌گونه فروشی در داخل استان نداشته و از بقیه واحدهای موجود نیز سهم فروش (بر اساس ارزش) در استان کمتر از ۲۵ درصد بوده است. بقیه فروش نیز به سایر استانها مانند اصفهان، تهران، خوزستان، آذربایجان، مرکزی، یزد، فارس و همدان ارسال می‌شود. به طور متوسط ۴۰ درصد فروش ۱۵ درصد واحد مورد مطالعه به کشورهای پاکستان، افغانستان، عراق و آسیای میانه بوده است.

---

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، *سالنامه آماری استان چهارمحال بختیاری*، سال ۱۳۸۲.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

۵. ارزیابی عملکرد واحدها

با توجه به هدف مطالعه مبنی بر بررسی عملکرد شهرکهای صنعتی استان در قالب فرضیات هفت‌گانه، می‌توان این‌گونه استنباط کرد:

در مورد این فرضیه که فعالیت شهرکهای صنعتی در ایجاد اشتغال استان مؤثر بوده است، آمار نشان می‌دهد که تعداد کل شاغلان بخش صنعت ۱۱۶۱۶ نفر است و با توجه به سهم فعالیت شهرکهای صنعتی از کل فعالیتهای بخش که بیش از یک سوم است (یک‌سوم سهم شهرکهای صنعتی و دوسوم سایر فعالیتهای پراکنده استان) به نظر می‌رسد با توجه به اینکه فعالیت شهرکهای صنعتی در استان، جدید و نوپا است[۱] توانسته سهم قابل توجهی از فرآیند فعالیتهای صنعتی استان ایفا کند بنابراین هرگونه سرمایه‌گذاری در فعالیتهای این شهرکها می‌تواند سهم مهمی در ایجاد اشتغال استان ایفا کرده و بر این اساس فرضیه یاد شده تأیید می‌شود.

در مورد تأثیر فعالیت شهرک بر افزایش درآمد خانوار، آمار نشان می‌دهد که متوسط دریافتی خانوار در استان معادل ۱۱۱۰ هزار ریال[۲]است در صورتی که آمار استخراج شده از پرسشنامه نشان‌دهنده آن است که متوسط دریافتی نیروی کار در این مورد ۲۵۰۰ هزار ریال بوده که از دریافتی خانوار شهری بالاتر است. به این موضوع که میانگین پرداختی به نیروی کار در مطالعه انجام شده بیش از میانگین استان است، تأییدکننده انعکاس فعالیت بخش صنعت بر درآمد خانوار است. به‌طوری‌که رشد بخش صنعت و به ویژه توسعه فعالیتهای شهرکهای صنعتی با این استدلال می‌تواند موجب افزایش درآمد خانوار استان (میانگین درآمد خانوار) شود.

اگر بپذیریم که ارتباط پسین و پیشین به‌عنوان اصلی‌ترین فاکتور توسعه بخشی تلقی می‌شود آمار موجود در مورد واحدهای منتخب شهرکهای صنعتی استان نشان‌دهنده وجود ارتباط پسین و پیشین قوی در این مورد است، به‌طوری‌که فقط ۳۰ درصد واحدهای صنعتی، مواد اولیه خود را از داخل استان تهیه کرده‌اند در حالی‌که ۷۰ درصد باقیمانده نیازمند مواد اولیه از سایر استانها یا خارج از کشور بوده‌اند. عامل یاد شده به مرور زمینه ارتباطات قوی صنعت را با سایر مناطق فراهم خواهد کرد و در عمل به عنوان عامل توسعه در نظر گرفته شده و با مبانی نظری هماهنگ است ولی خود به عنوان هشداری برای برنامه‌ریزان تلقی می‌شود که در شناخت مزیت نسبی و مطلق برای استقرار واحدهای تولیدی دقت بیشتری داشته باشند. لازم به توضیح است که درصد مهمی از محصولات واحدهای صنعتی به سایر استانها یا خارج از کشور ارسال می‌شود و توسعه فعالیت این واحدها می‌تواند زمینه‌ساز توسعه صادرات غیرنفتی و رهایی از اقتصاد تک‌محصولی باشد که این امر بیان‌کننده اثبات فرضیه دوم است.

---

۱. شرکت شهرکها از سال ۱۳۷۰ در استان چهارمحال وبختیاری تأسیس شده است.

۲. سازمان مدیریت وبرنامه‌ریزی، *سالنامه آماری استان چهارمحال وبختیاری*، سال ۱۳۸۲.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

حدود ۳۰ درصد از مواد اولیه صنایع فعال در واحدهای منتخب از داخل استان تهیه می‌شود و بیشتر این مواد از محصولات بخش کشاورزی استان است در نتیجه این امر ارتباط قوی بخش صنعت و کشاورزی استان را نشان می‌دهد. پس یکی دیگر از فرضیه‌ها مبنی بر ارتباط بین بخشی داخل استان نیز اثبات می‌شود.

در مجموع با توجه به یافته‌های تحقیق نتیجه می‌گیریم که فعالیت شهرکهای صنعتی تأثیر به‌سزایی در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد خانوار، توسعه صادرات استان، تقویت ارتباطات بین‌بخشی و تقویت ارتباطات بین‌منطقه‌ای داشته است.

۶. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

مطابق آمار به‌دست آمده از واحدهای تولیدی مورد مطالعه درمی‌یابیم که سهم واحدهای صنعتی فلزی از کل گروههای صنعتی بیشترین و سهم واحدهای مربوط به برق و الکترونیک کمترین بوده است.

در مورد مدیریت واحدهای مورد مطالعه می‌توان گفت که بیش از ۵۰ درصد مدیران واحدهای مورد مطالعه بدون مدرک تخصصی در حد کارشناسی بوده‌اند. در ارتباط با نیروی کار، سهم زنان در این واحدها بسیار اندک و کمتراز شش درصد کل نیروی کار این واحدها را تشکیل می‌دهد، به‌علاوه در رده‌های مدیریت هیچ زنی فعال نیست.

دوره‌های آموزشی مورد نیاز کارکنان در مجموع جدی گرفته نشده ومطابق پرسشنامه‌های دریافتی کمتر از ۳۰ درصد واحدهای مورد مطالعه آموزش به نیروی کار داشته‌اند.

موارد یاد شده مانند سطح پایین تخصص مدیر و سایر نیروی کار، ضعف روحیه کارآفرینی و بی‌توجهی به دوره‌های آموزشی تکمیلی موجب کم شدن ظرفیت واحدهای مورد مطالعه است. مطابق نمونه آماری مورد بررسی، فقط ۲۴ واحد از کارگاههای مورد مطالعه بیش از ۸۰ درصد (یعنی معادل ۲۸ درصد) و در مقابل آن ۶۱ مورد از ۸۵ واحد بررسی شده (معادل ۷۲ درصد) کمتر از ظرفیت مناسب فعالیت می‌کنند.

در ارتباط با تأمین عوامل تولید به ویژه مواد اولیه از مجموع ۸۵ واحد مورد بررسی فقط ۳۰ مورد مواد اولیه را از داخل استان تأمین می‌کنند و از آنجایی که تأمین مواد اولیه از بیرون نیازمند پرداخت هزینه حمل و نقل است بنابراین حاشیه سود بنگاه کاهش خواهد یافت. در این مورد اولیای امور باید حساسیت ویژه‌ای در بررسی طرح توجیهی اولیه واحد تولیدی داشته باشند. از آنجا که ۴۵ مورد از واحدهای مورد مطالعه سهمی از مواد اولیه مورد لزوم را از خارج تأمین می‌کنند وابستگی شدید صنعت استان را به نوسانات قیمت بین‌المللی و آسیب‌پذیری آن را نشان می‌دهد و به‌علاوه در مورد تهیه ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی وضع مشابهی ملاحظه می‌شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

بالا بودن نرخ تسهیلات بانکی برای واحدهای نوپا و نبود حساسیت ویژه در خصوص طرحهای توجیهی این صنایع موجب افت و رکود این واحدها شده است، بنابراین تجدیدنظر در نرخ تسهیلات از عوامل مهم بهبود وضع این واحدها خواهد بود. از آنجا که نرخ تسهیلات برای واحدهای مورد مطالعه نوعی هزینه محسوب می‌شود تعدیل یا کاهش نرخها می‌تواند در کارفرمایان واحدهای ایجاد انگیزه کرده و حاشیه سود بنگاه را افزایش دهد.

اگر بپذیریم که ارتباطات بین منطقه‌ای یا ارتباط با سایر مناطق می‌تواند زمینه توسعه فعالیتهای صنعتی را تشدید کند، واحدهای صنعتی استان چهارمحال و بختیاری مطابق داده‌های یاد شده به مقدار زیادی با سایر استانها و مناطق کشور در ارتباط بوده و از مجموع ۸۵ واحد ۱۵ مورد هیچ‌گونه فروشی در داخل استان نداشته و از ۷۰ مورد بقیه نیز سهم فروش به سایر استانها قابل‌توجه بوده است. علاوه بر این ۴۰ درصد واحدهای مورد مطالعه در سطح بین‌الملل فعال بوده و تولیدات خود را در کشورهای همجوار به فروش می‌رسانند. توجه ویژه به این واحدها می‌تواند گامی در راستای توسعه صادرات کشور باشد.

مطالعه این واحدها نشان می‌دهد که بیش از ۶۰ درصد واحدها از استانداردهای بین‌المللی نظیر IS 9001، IS 9002 و مانند آن استفاده نموده‌اند و ۲۰ درصد، از استانداردهای داخلی استفاده کرده و بقیه نیز هیچ‌گونه استانداردی را ذکر نکرده‌اند. به عبارت دیگر ۴۰ درصد از واحدهای مورد مطالعه از استانداردهای بین‌المللی بی‌نصیب بوده و در مجموع ۲۰ درصد از نمونه یاد شده هیچگونه استانداردی را رعایت نکرده‌اند که لازم است صاحبنظران استانداردهای صنعتی، ملاحظات ویژه‌ای در این مورد داشته باشند.

همچنین در مورد تجهیزات تولیدی مورد استفاده واحدهای بررسی شده با توجه به اینکه میانگین عمر مفید دستگاهها مطابق پرسشنامه تکمیلی در محدوده ۱۰ تا ۱۵ سال بوده است ولی مطالعات نشان‌دهنده آن است که حدود ۱۵ درصد از واحدها بیش از عمر مفید تجهیزات و دستگاههای تولیدی از آنها بهره‌برداری کرده‌اند. به عبارت دیگر در شرایط فعلی ۱۵ درصد از واحدها با تجهیزات مستهلک شده فعالیت می‌کنند که بهره‌وری پایین این تجهیزات در سهم سود خالص و بهای تمام شده کالای تولیدی بنگاه مؤثر است.

دریافتی نیروی کار مطابق آمار موجود بالاتر از میانگین دریافتی نیروی کار در خانوار شهری استان است این امر نشان می‌دهد توسعه شهرکهای صنعتی زمینه افزایش درآمد خانوار را فراهم کرده است.

مطابق آمار موجود ۳۰ درصد واحدهای صنعتی مورد مطالعه مواد اولیه خود را از درون استان تأمین کرده که اغلب از محصولات تولیدی بخش کشاورزی است. از این رو ارتباطات بخشی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

داخل استان نیز قابل ملاحظه بوده و توسعه هرکدام از بخشهای صنعت یا کشاورزی می‌تواند موجبات توسعه بخش دیگر را فراهم آورد.

با توجه به موارد عنوان شده پیشنهادهای زیر می‌تواند در بهبود عملکرد شهرکهای صنعتی استان مفید باشد:

- با توجه به اینکه مقدمه هر طرح، تهیه گزارش توجیهی آن است و گزارش توجیهی اغلب با در نظر گرفتن توانمندیهای منطقه و مزیتهای نسبی ناحیه مورد نظر تهیه می‌شود بنابراین به نظر می‌رسد اولیای امور در وزارت صنایع و معادن و در پی آن سازمان صنایع و معادن استان باید دقت بیشتری در بررسی علمی طرحهای توجیهی داشته باشند زیرا بیشتر واحدهای صنعتی استان، مواد اولیه مورد نیاز خود را از بیرون استان تأمین کرده‌اند و این خود دلیلی بر این ادعا است که استان چهارمحال و بختیاری در این مورد دارای مزیت نسبی لازم نیست.
- واحدهای صنعتی مورد مطالعه در مالکیت بخش خصوصی هستند ولی تقویت و ارشاد این واحدها در مورد ارائه راهکار و برنامه‌ریزی، توسط صاحبنظران اقتصادی می‌تواند پیامدهای مثبتی در اقتصاد کشور و استان به جای بگذارد، بنابراین تشکیل کانونهای مشاوره‌ای و ارائه خدمات مجانی به این واحدها بیش از پیش لازم به نظر می‌رسد.
- با توجه به بحث پیوستن کشور به سازمان تجارت جهانی (WTO) همت مسئولان امر برای رعایت استانداردهای بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.
- از آنجا که نرخ تسهیلات بانکی در اقتصاد کشور ما بسیار بالاست بهبود تسهیلات و کاهش نرخ بهره این تسهیلات می‌تواند زمینه رشد بیش از پیش واحدهای صنعتی را فراهم آورد.
- از آنجایی که بیشتر واحدهای صنعتی با سایر استانهای کشور در ارتباط هستند، تقویت سامانه حمل ونقل و راههای کشور می‌تواند در کاهش هزینه‌های بنگاه مؤثر واقع شود.
- تقویت مراکز فنی و حرفه‌ای، علمی- کاربردی و تمامی مراکزی که آموزشهای پودمانی ارائه می‌دهند زمینه افزایش سرمایه انسانی را در واحدهای مورد مطالعه فراهم کرده که خود باعث افزایش بهره‌وری و رشد واحدهای صنعتی خواهد شد.
- در پایان با توجه به مشکلاتی که کارشناسان طرح برای جمع‌آوری اطلاعات درگیر آن بوده‌اند، تهیه بانکهای اطلاعاتی مربوط به تمامی واحدهای اقتصادی اعم از صنعتی و سایر حائز اهمیت ویژه است که در این مورد تهیه جدول داده- ستاده بخشی و منطقه‌ای از اولویت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین پیشنهاد می‌شود که کارشناسان و صاحبنظران در این ارتباط اقدامات لازم را انجام دهند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

منابع

آذربایجانی، کریم (۱۳۷۱)، *شاخصهای بهره‌وری و سیاستهای خودکفایی در بخش صنعت*، چاپ اول، بهار.
انتشارات یونیدو(۱۳۶۵)، *صنعت در جهان متغیر*، ترجمه غلامرضا نصیرزاده، تهران: انتشارات امیرکبیر.
رزاقی، ابراهیم، (۱۳۸۰) *آشنایی با اقتصاد ایران*، نشرنی، چاپ سوم.
روزبهان، محمود (۱۳۷۱)، *مبانی توسعه اقتصادی*، چاپ اول.
سازمان برنامه و بودجه استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۶۶)، «بررسی اشتغال و بیکاری در شهرکرد»، *نشریه شماره ۲۴*، اسفند.
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، مرکز آمار ایران (۱۳۸۳)،«آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار شهری وروستایی».
کمالی دهکردی، پروانه(۱۳۷۰)،« تجزیه وتحلیل دوگانگی منطقه‌ای در اقتصاد ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
طاهری، شهنام (۱۳۷۶)، *توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی*، تهران: نشرآروین.
فرجادی، غلامعلی (۱۳۶۴)، *توسعه اقتصادی در جهان سوم*، سازمان برنامه و بودجه.
مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی (۱۳۷۵)، *راهنمای صادرات به کره جنوبی*، دی.
مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی (۱۳۷۸)، *راهنمای صادرات به ترکیه*، مرداد.
مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی (۱۳۷۹)، *راهنمای صادرات به چین*، آبان.
مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، *تعیین اولویتهای سرمایه‌گذاری صنعتی جهت تقویت مزیتهای نسبی صادرات صنعتی*، چاپ اول، دی.
مرکز آمار ایران (۱۳۸۲)، *سالنامه آماری استان چهارمحال و بختیاری*.
معین نعمتی، حسن (۱۳۷۰)، *اهمیت ونقش صنایع کوچک در توسعه اقتصادی اجتماعی*.
هادی زنوز، بهروز (۱۳۸۲)، *تجربه سیاستهای صنعتی در ایران*، دفتر امور زیربنایی مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، پائیز.
وزارت امور اقتصادی و دارایی (۱۳۷۶)، *بررسی تحولات صنعتی- تکنولوژیک کشور در سالهای ۷۲-۱۳۲۷ و ارائه استراتژی های لازم به منظور انتقال تکنولوژی مناسب*، معاونت امور اقتصادی، چاپ اول.
وزارت امور اقتصادی ودارایی (۱۳۸۳)، *چگونگی استقرار فعالیتهای صنعتی در کشور*، تهران: معاونت امور اقتصادی،چاپ اول، اردیبهشت.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]